

Probleemgedrag begrijpen en preventief aankpakken

Albert Janssens

12.12.2011

Kinderen die probleemgedrag
stellen,
raken ons in **ons werk** en in
onze persoon.

In ons werk:

- Gevoel van te weinig aandacht voor andere leerlingen.
- Gevoel van door hen onze leerstof niet gezien te krijgen zoals het moet.
- Gevoel dat andere leerlingen het slachtoffer zijn van deze leerling.

In **onze persoon**:

- De leerling die probleemgedrag stelt, brengt mijn zelfbeeld als leerkracht aan het wankelen. (gezag > < macht)
- De leerling die probleemgedrag stelt legt mijn zwakke kanten bloot.
- Wat gaan de anderen (collega's, directie, ouders, andere leerlingen, ...) van mij denken m.b.t. mijn kwaliteiten als leerkracht?

Het verschil tussen leerlingen die probleemgedrag stellen en leerlingen die op een andere wijze problemen hebben ligt voor een deel in onze **perceptie.**

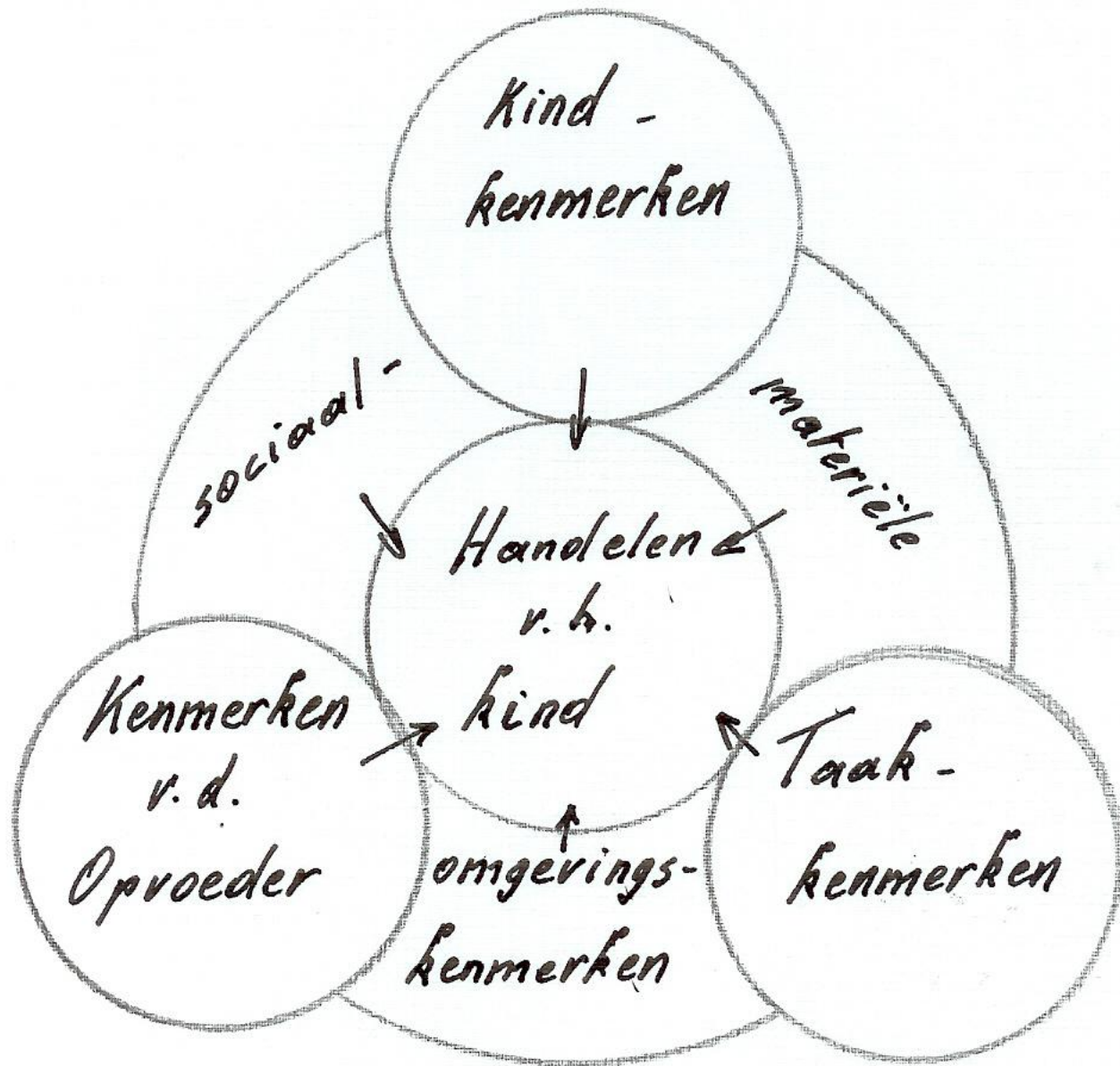
Hoe kijken wij naar wat ons door deze leerlingen wordt aangedaan?

Wat kan ons zeker helpen?

- **Kennis** m.b.t. de redenen waarom leerlingen probleemgedrag stellen.
- De **overtuiging** dat onze **perceptie** kan **veranderen** als we meer van de leerling en van probleemgedrag weten.

Thema's van vandaag:

- Brillen om naar probleemgedrag te kijken
- Twee kaders om
- probleemgedrag zoveel mogelijk te voorkomen (preventie).

We kunnen probleemgedrag classificeren op verschillende manieren, bvb. op basis van zijn oorzaken. Zo onderscheiden we:

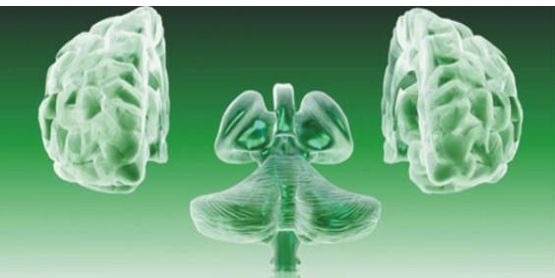
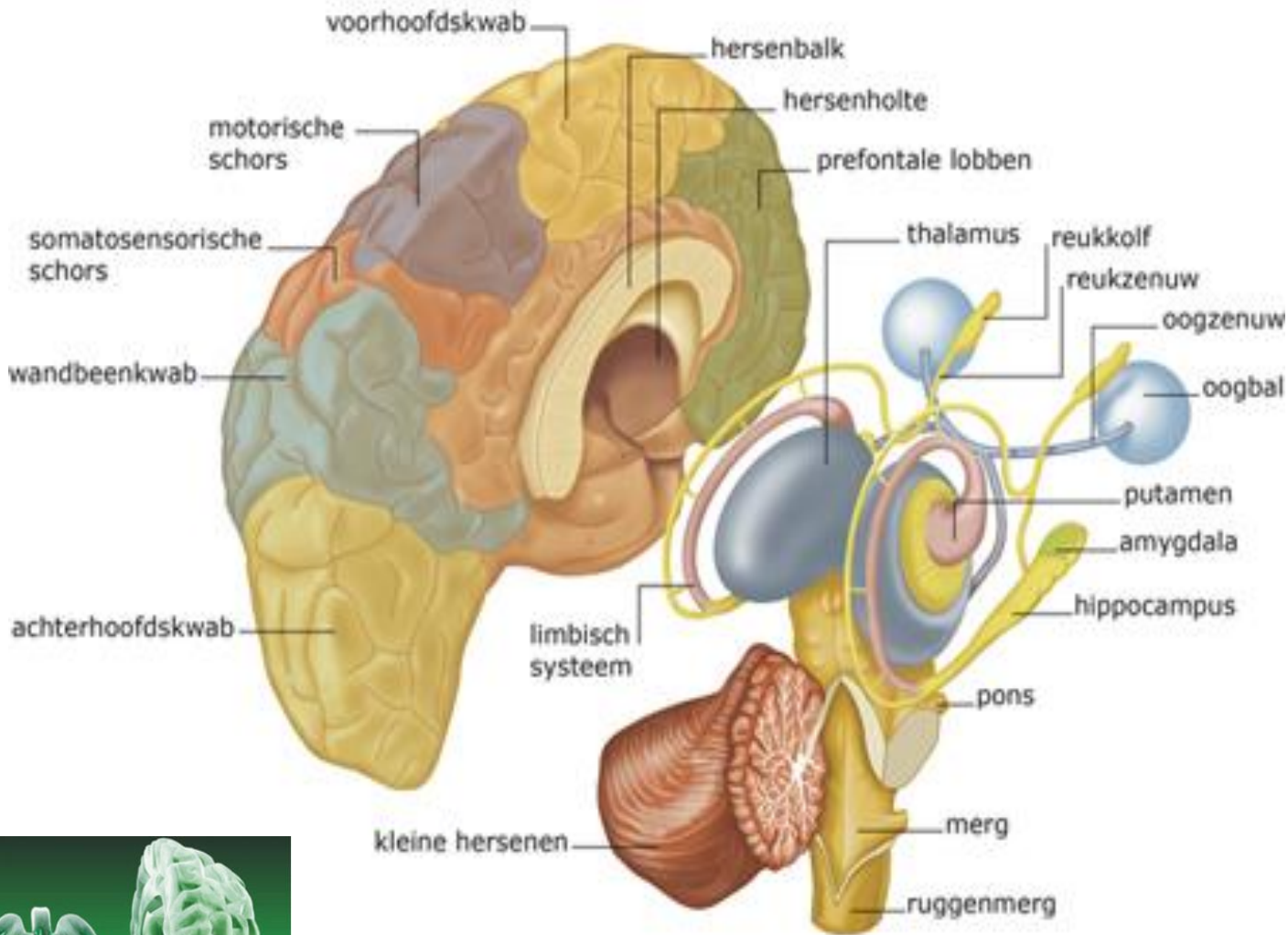
- leerlingen die gekwetst zijn
- leerlingen voor wie de grenzen onduidelijk zijn
- adolescentie

I.1. Probleemgedrag omwille van gekwetst zijn

*Probleemgedrag = woorden
daden
'uitstraling'
lichaamstaal*

Probleemgedrag = woorden = zichtbaar
Daden = symptoom
'uitstraling' = overlevingsmechanisme
Lichaamstaal = construct in de hersenen

Een verhaal dat begint in de hersenen

Een verhaal dat begint in de hersenen

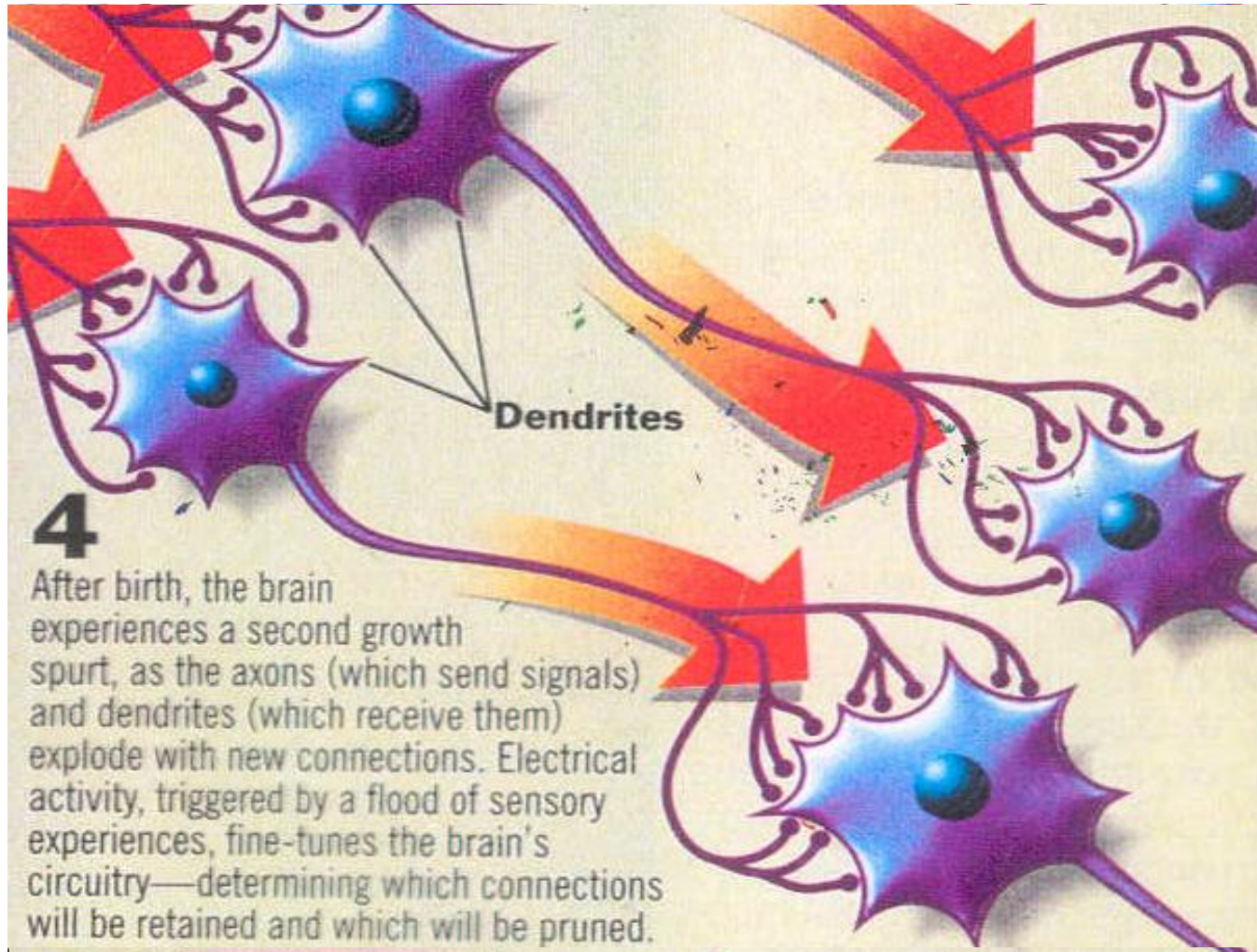

- Wat we doen met kinderen, beïnvloedt hun hersenen.
- Lang werd gedacht dat onze interactie met het kind alleen het gedrag veranderde.
- Bij kinderen kunnen we zowel gedragspatronen als **de structuur van de hersenen veranderen.**

De verbindingen worden gemaakt

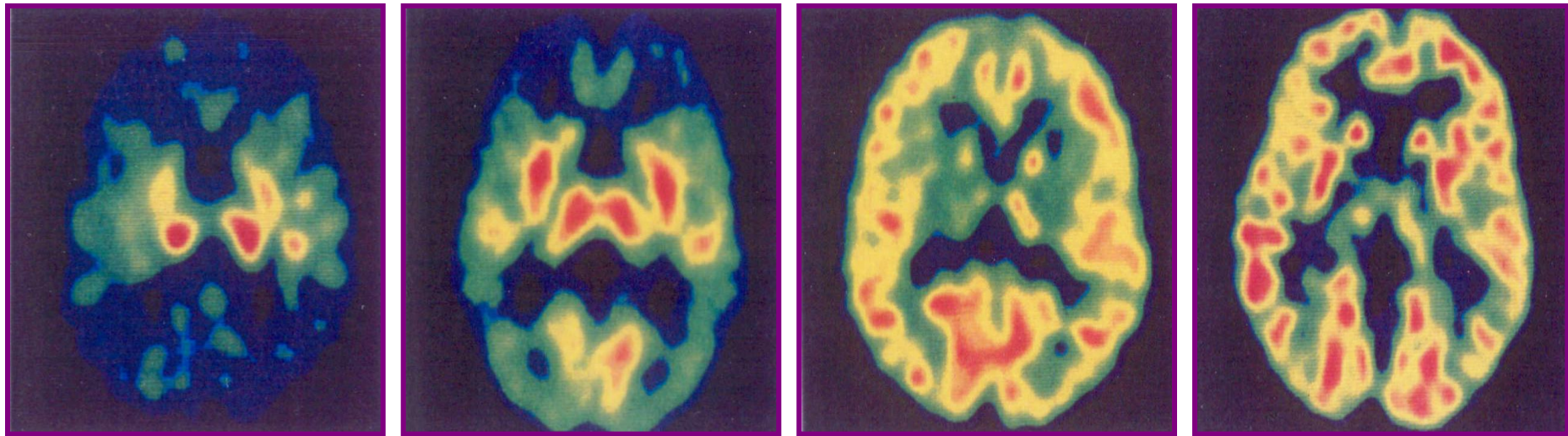
4

De hersenen ontwikkelen zich!

Deze PET-scans tonen steeds meer hersenactiviteit vanaf de geboorte tot 12 maanden.

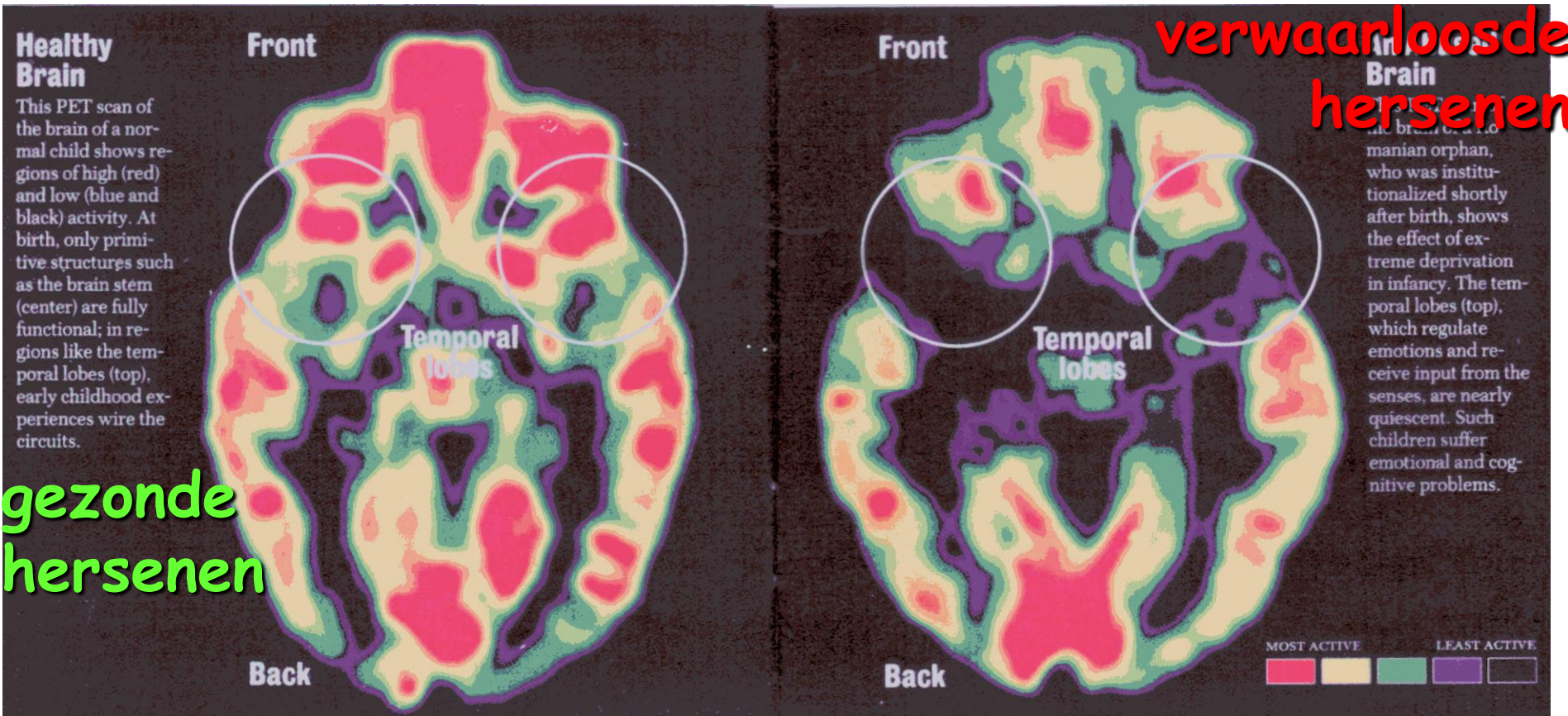
Dit is veroorzaakt door de toename van het aantal synapsen die tijdens deze 12 maanden zijn aangemaakt.

geboorte

12 maanden

Gezonde hersenen versus verwaarloosde hersenen

De temporale kwabben zijn betrokken bij het gehoor, het verbale geheugen, de taalfuncties en bij visuele herkenning.

*Probleemgedrag = woorden = zichtbaar
Daden symptoom
'uitstraling'*

overlevingsmechanisme

*Lichaamstaal construct in
de hersenen*

---

oorzaken

Probleemgedrag = woorden = zichtbaar
Daden symptoom
'uitstraling' overlevings-
lichaamstaal mechanisme
construct in de
hersenen

Oorzaken = **ALTIJD**
een onderliggende
relationele, soc-emot.
problematiek.
(soms neurol., biolog.,
organische factoren)

Probleemgedrag = woorden = zichtbaar
Daden = symptoom
'uitstraling' = overlevings-
lichaamstaal = mechanisme
construct in de
hersenen

Oorzaken = ALTIJD
een onderliggende
relationele, soc-emot.
problematiek.
(soms neurol., biolog.,
organische factoren)

*Altijd: **PIJN***

I.2. Probleemgedrag omwille van onduidelijke grenzen

Vanaf de geboorte komen er
duizenden **prikkels** per dag naar de **hersenen**.

De hersenen hebben nog
geen verklarend classificatiesysteem.

Er is alleen een **goed/slecht-ervaring**.

Daarom is **VEILIGHEID** het sleutelwoord.

Veiligheid komt er dank zij

ZELFREGULATIE

en het vormen van

INTIMITEIT

Volgende stap in de
emotionele ontwikkeling:

**Ik kan jou
beïnvloeden!**

Gevolg van deze stap:
Nood aan **regels**
en **structuur.**

Regels en structuur

Vaste patronen

Voorspelbaar

Duidelijk

veilig

Grenzen bepalen de ruimte
waarbinnen het kind kan
ontwikkelen.

Deze grenzen kunnen te strak
getrokken worden,
maar ook zeer onduidelijk zijn
voor het kind omwille van het niet
consequent eisen ervan.

Daarnaast speelt het temperament van het kind ook een rol:

- Het is van nature eerder voorzichtig
- Het kind is van nature een ontdekkingsreiziger die voortdurend de grenzen aftast

Adolescentie,
een periode van
kwetsbaarheid

Algemene kenmerken: transitie tussen kindertijd en volwassenheid

- Losmaken van ouders en/of andere gezagsdragers
- Aangaan van relaties met leeftijdsgenoten
- Ontwikkelen van genderidentiteit
- Ontwikkelen van autonoom functioneren
- Afwegen van eerder aangeleerde waarden en normen

(De Wit, Van der Veer & Slot)

Kenmerken op psychosociaal niveau

- Hoe kijkt de andere naar mij?
- Hoe kijken mensen naar elkaar?
- Zoeken naar de eigen plek
- Belang van peers
- Relationele en sexuele verlangens, verliefdheid, eenzaamheid, emotionele onrust
- Idealen

(Deklerck)

Als extraatje:

- Experimenteel gedrag
- Een onrustige, individualistische, onstabiele tijd
- Minder algemeen geldende regels

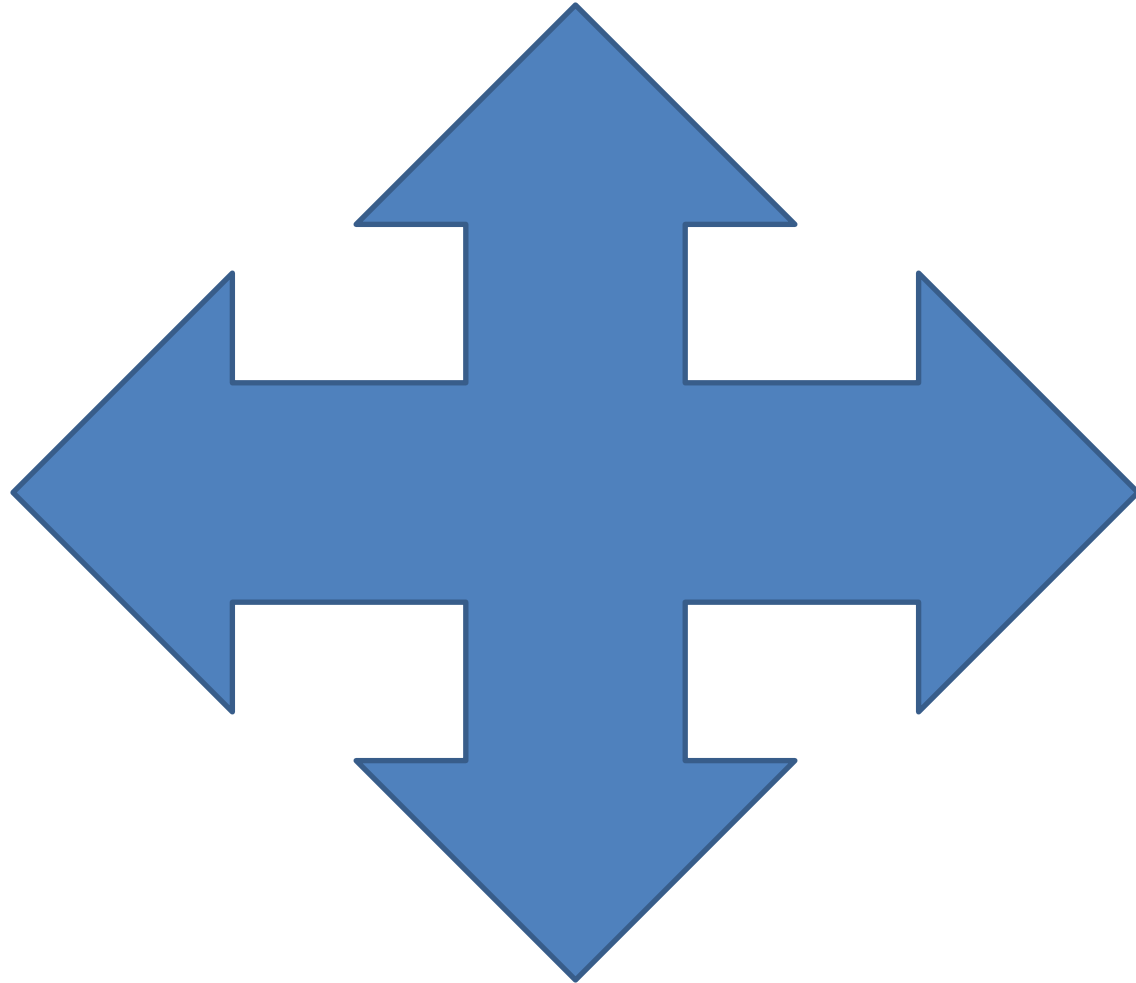
m.a.w. probleemgedrag
tijdens de adolescentie is
NORMAAL !

(Deklerck)

Onderscheid tussen
tijdelijk probleemgedrag en
persisterend probleemgedrag
(patronen)

zelfstandigheid

warmte

koud

controle

Twee preventieve kaders om
probleemgedrag zoveel
mogelijk te voorkomen:

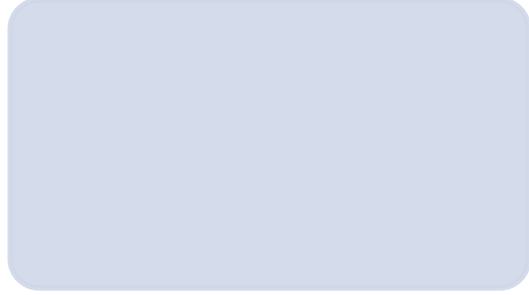
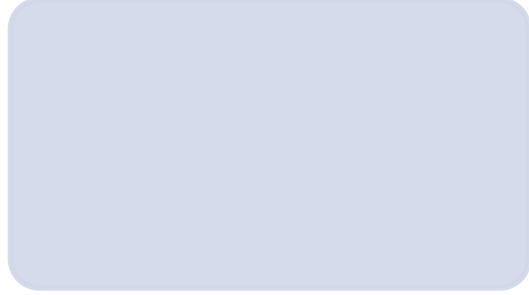
Patterson
en
Deklerck

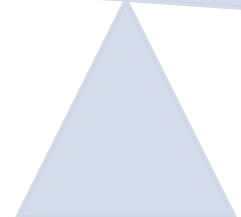
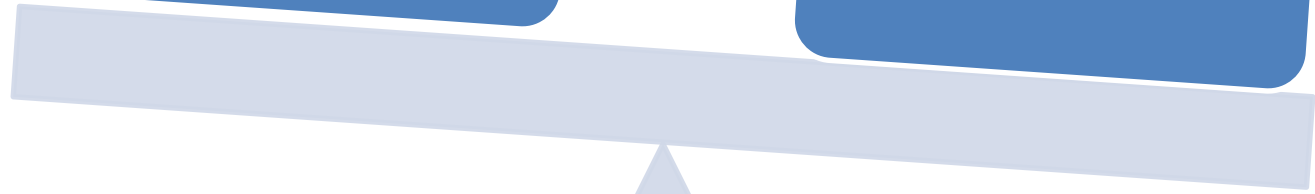
	De leerling			De teamleden	Ouders en andere betrokkenen
	Op schoolniveau	Op klasniveau	Op individueel niveau		

Een aantal ideeën m.b.t. probleemgedrag:

- Je krijgt het na een lange tijd van faalervaringen; het duurt lang om het af te leren.
- Niemand zal stoppen met probleemgedrag als hij geen weet heeft van een alternatief gedrag.
- Stoppen met probleemgedrag vraagt: inzicht in het probleem, weten hoe het beter kan, een plan om beter gedrag aan te leren.
- Als we focusen op het probleemgedrag, zullen we het symptoom veranderen, maar niet de oorzaak. De verandering zal plaatsvinden op 1 terrein en in 1 omgeving.
- Er zal steeds probleemgedrag zijn op een school!

Regels/structuur

Regels/structuur: algemene ideeën

- Iedereen en elke organisatie heeft nood aan regels en structuur.
- Hoe complexer de organisatie, hoe meer regels er nodig zijn.
- Teveel regels werkt niet.
- Een regel $\neq$ een afspraak.

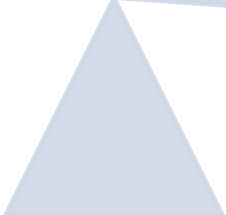
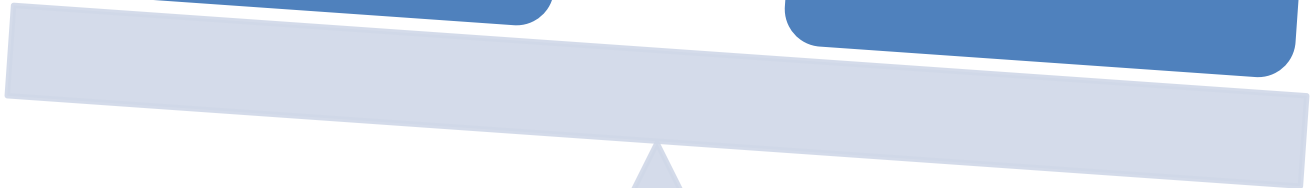
Regels voor regels:

- Maak ze samen met de leerlingen.
- Wees zelf een model van wat je van de leerlingen vraagt.
- Regels moeten haalbaar zijn.
- Pas de regels toe met mildheid.
- Zeg altijd wanneer het fout is(en nog meer wanneer het goed is!).
- Uitzonderingen moeten mogelijk zijn maar ... als uitzonderingen!
- De leerlingen moeten de regels verstaan.
- Zeg wat je niet wil, maar ook wat je wel wil!

Regels/structuur

monitoring

Monitoring

- Regels hebben geen zin als ze niet worden gecontroleerd!
- De boodschap naar de leerling luidt: 'Ik zie je!'.
- Dat vraagt kennis van de moeilijke plaatsen.
- Dat vraagt kennis van de moeilijke momenten.
- Dat vraagt een pro-actieve, professionele attitude.

Als we alleen de nadruk leggen op de linkerkant,
creëren we:

- een reactive attitude
- een repressieve omgeving
- 'vingertjesonderwijs'
- Minus taal

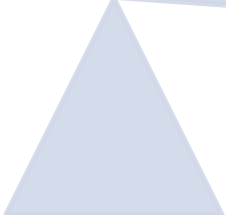
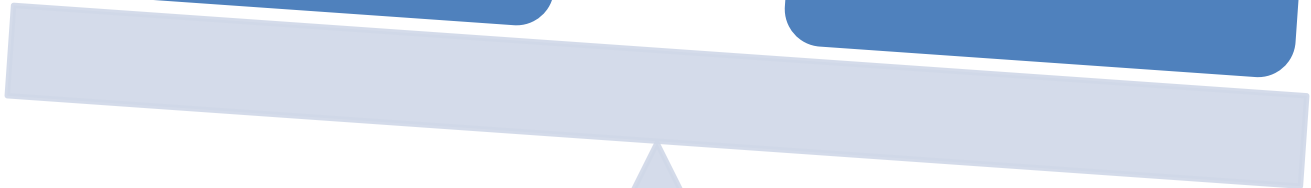
Goed onderwijs heeft meer nodig!

Regels/structuur

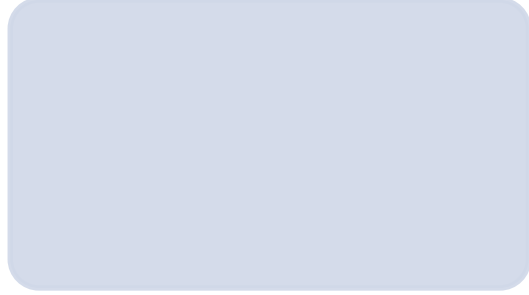
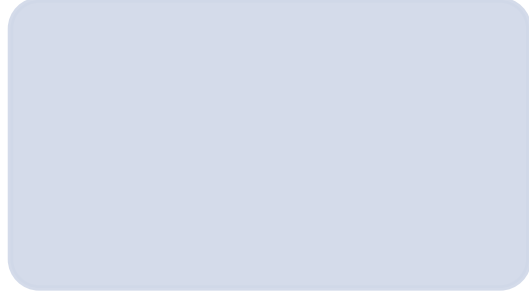
monitoring

Positieve
betrokkenheid

Positieve betrokkenheid:

- 'Hoe is't?'
- Ik heb interesse in jou!
- Ik zie meer van jou dan alleen je probleemgedrag!
- Ik geef je het meest waardevolle dat ik je kan geven: mijn tijd!
- Ik kan ook luisteren naar wat jou interesseert!

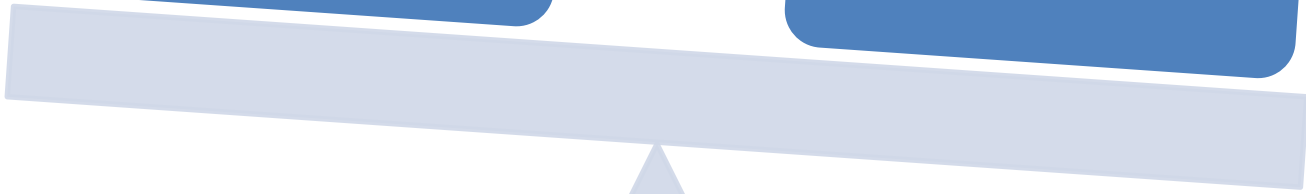

Regels/structuur

monitoring

Positieve
betrokkenheid

Positieve
bekrachtiging

Positieve bekrachtiging:

- Ik benoem al wat je positief doet.
- Ik zeg je waarom het positief is.
- Ik ben eerlijk met jou.
- Ik zorg voor leersituaties die jou motiveren en waarin jij succesvol kunt zijn.

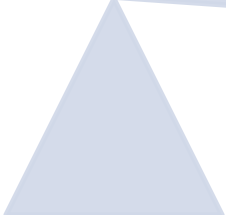
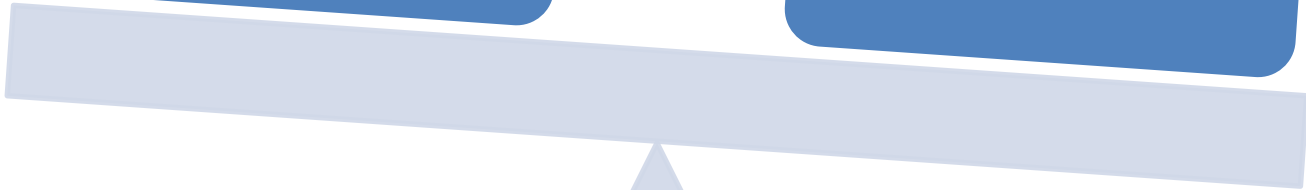
Regels/structuur

monitoring

Positieve
betrokkenheid

Positieve
bekrachtiging

Problem solving

Problem solving:

Als het gedrag problematisch is/wordt, kunnen we praten.

Het verschil tussen preken en **s**preken ligt in de '**s**' van samen.

In een professioneel gesprek zorg ik voor de 5 G's:

- Wat is er **g**ebeurd?
- Wat heb je toen **g**evoeld?
- Wat heb je toen **g**edaan?
- Wat was daarvan het **g**evolg?
- Wat was beter **g**ewenst?

DOEL van dit alles:

controle

warmte

Regels/structuur

monitoring

Positieve
betrokkenheid

Positieve
bekrachtiging

problem solving

pijlers	1	2	3	4	5	6	7
Regels en structuur							
Monitoring							
Positieve betrokkenheid							
Positieve bekrachtiging							
Problem solving							

O ja, we moeten
ook nog **straffen**
...misschien...

Straffen en belonen zijn technieken die binnen de linkerzijde van de balans hun plaats hebben.

Definities op z'n 'Alberts'

Belonen moet op lange termijn
leiden tot intrinsieke motivatie

Straffen mag NOOIT ten koste
gaan van de **binding** met je
leerling

Zijn we niets vergeten?

Het inzetten van het
stappenplan, het
individuele
handelingsplan, het MDO
of de klassenraad,...

En vergeet het meest
ontwapenende wapen niet:
HUMOR

(en indien nodig, daarna een goed gesprek!)

VRAGEN???